

de som et udmærket pusterum i læsningen af den kronologiske fortælling. Hvad der til gengæld ikke kan betragtes som vellykkede afbræk i læsningen, er bogens tredje tekstdel, hvor en række fremhævede fortællinger – placeret i en slags faktabokse – afbryder den kronologiske skildring på uhensigtsmæssige tidspunkter. Disse fremhævelser omhandler emner, som synes at være afsnit, forfatterne ikke har kunnet passe ind i brødteksten. Men i stedet for at følge devisen *kill your darlings*, har man altså valgt at lade dem stå som separate tekster.

Dette er dog petitesser, som ikke rækker ved overordnede indtryk af, at begge bøger er anbefalelsesværdig læsning, der giver et værdifuldt indblik i dansk bygningsfrednings historie og som begge må betragtes som vigtige bidrag til dansk arkitekturhistorie. Har man tiden eller interessen, bør de læses i forlængelse af hinanden, da de supplerer hinanden godt. *Fredet* giver unægteligt det mest detaljerede og omfattende overblik over dansk bygningsfredningshistorie, men som de to forfattere selv nævner, så er emner relateret til fredningshistorien langt fra udtømt med monografiens udgivelse. Både juridiske og økonomiske forhold samt en kritisk analyse af historien om restaureringspraksis og sagsbehandling mangler stadig. De første spadestik er for så vidt allerede taget hertil med Kjærs førnævnte studie samt det afsluttende antologibidrag i *Hele samfundets øje*, hvori advokat Mikael K. Fogde undersøger forholdet mellem dansk bygningsfredning, ejendomsret og ekspropriering.

Kristoffer Schmidt

| JØRGEN HANSEN, NIELS KÆRGÅRD & JENS THOMSEN (RED.): *Med hånden på statskassen. Økonomer i regering*, DJØF Forlag, København 2019, 600 s., 495 kr.

I 1880 blev Jacob Scavenius kultusminister. Han var den første økonomuddannede minister. Fra 1897 til 2014 var der ubrudt økonomer i regeringen, hvis man lige abstraherer fra Påskekrisen og befrielsesregeringen i 1945. Siden 2014 har Eva Kjer Hansen været den eneste økonom i en regering. I stigende grad rekrutteres ministre nu fra personkredse med baggrund i statskundskab eller lignende uddannelser. I alt 48 ministre har været uddannede økonomer. Heraf er de 28 biografere i *Med hånden på statskassen. Økonomer i regering*, redigeret af Jørgen Hansen, Niels Kærgård og Jens Thomsen. Af disse blev 27 uddannet ved Københavns Universitet og den sidste i Aarhus.

Man har fravalgt økonomuddannede ministre, som var ministre før 1. Verdenskrig. Man har desuden fravalgt de endnu nulevende økonomuddannede ministre. Interessant nok blev halvdelen af de reste-

rende 28 ministre rekrutteret uden for Folketinget. Hele 14 økonomuddannede førstegangsmministre blev altså hentet ind uden at have parlamentariske erfaringer. Det er en andel væsentlig højere end for ministre i al almindelighed. Man tør sige, at nogle af dem havde svært ved at tilpasse sig det parlamentariske liv (f.eks. Kjeld Philip og Tyge Dahlgaard).

De syv af de 14 fik kun en kortvarig politisk karriere. Derfor kommer portrætterne ofte til at handle om alt andet end deres roller som ministre (f.eks. Hans Tabor og Bent Rold Andersen). Andre fik en betydelig politisk karriere. Blandt de nulevende hører blandt andre Mogens Lykketoft også til i denne sidste gruppe, som endte med en lang politisk karriere.

Blandt de portrætterede er kun en kvinde. Havde man inddraget de 14 nulevende, ville yderligere fire kvinder have været behandlet i bogen.

Til at portrættere de 28 økonomuddannede ministre har man udvalgt en række forfattere, som også er økonomer. Trods denne fælles baggrund er portrætterne meget uensartede. Nogle af forfatterne er børn af den minister, de portrætterer. Nils Groes tegner med stor varme et meget personligt portræt af Lis Groes, mens Sonja Dahlgaard mere koncentrerer sig om Lauge Dahlgaards ministertid.

Morten Nyboe Tabor, der er barnebarn af Hans Tabor, som kortvarigt var udenrigsminister 1967-68, bidrager med en nøgtern biografi – nærmest i leksikonstil – om sin bedstefar. Ordentligt og korrekt, men uden politisk dybde. Det sidste hænger dog nok sammen med, at Hans Tabor ikke var politiker af sind og mest optrådte som Jens Otto Krags forlængede arm.

Nogle forfattere har som embedsmænd arbejdet tæt sammen med de portrætterede. Nogle skriver om deres politiske idoler, og nogle skriver mere videnskabelige analyser.

Det er kun en god ide at lade økonomer skrive om økonomuddannede ministre, hvis to forudsætninger er opfyldt: For det første, at de pågældende har været ministre på et område, hvor økonomuddannelsen kan have væsentlig betydning for den pågældende ministerpost. Det er ret oplagt i forbindelse med for eksempel tidligere finansministre, økonomiministre og skatteministre. Her kan man finde merværdi ved, at portrættingen af ministrene er skrevet af økonomer (f.eks. portrætterne af C.V. Bramsnæs og Bertel Dahlgaard). I andre tilfælde er portrættet bygget på intensive og kærlige studier af den portrætterede (f.eks. Niels Kærgårds portræt af Thorkil Kristensen).

For det andet er det også særdeles meningsfuldt, når forfatterne trækker sider af portrætteredes virke frem, som det er sværere for faghistorikere at belyse og vurdere. Det gælder eksempelvis betoningen

af Viggo Kampmanns betydning for dansk statistik og den økonomiske teori. Den måske mest interessante artikel i bogen er Martin Paldams bidrag om Jens Otto Krag. Krag er en af de mest biograferede ministre, og det er derfor klogt, at Paldam har valgt ikke at skrive en forkortet biografi, men i stedet forsøgt at gøre det, som er endnu sværere for historikere: at vurdere Krag som politiker ud fra økonomfaglige synsvinkler. Her er billedet i høj grad, at Krag under ugunstige parlamentariske vilkår valgte at prioritere langsigtede politiske og økonomiske hensyn – og her frem for alt tilslutningen til EF – frem for kortsigtede økonomiske balancehensyn. Det tog årtier at rette den økonomiske skude op efter Krags afgang.

Alt for mange bidrag beriger ikke på samme måde. Der er efter min opfattelse ikke meget mening i, at Niels Kærgård fylder en del af sine bidrag med alenlange citater hentet i historikeres bøger. Hvorfor så ikke læse de pågældende historikere selv? Det er samtidig noget kuriøst, at Kærgård har valgt at beskrive de tre økonomuddannede embedsmænd, der i kølvandet på Påskekrise var ministre en måned i 1920. Det er en parentes i den økonomiske politiks historie. Også andre var ministre lige så kortvarigt og lige så ligegyldigt. Det er af andre grunde, at vi husker f.eks. Bent Rold Andersen, Erhard Jakobsen og Peter Brixtofte.

Der er heller ikke så meget mening i at lade en økonom skrive om ministre, hvor det er svært at se, at uddannelsen havde væsentlig betydning for deres virke som ministre (f.eks. Aksel Møller). I lun stil skriver Knud Heinesen om K.B. Andersen, at han ingen erindring har om, at K.B. engagerede sig i økonomiske spørgsmål. Men portrættet af K.B. Andersen har værdi, når det gælder persontegningen.

Nogle steder i bogen ser jeg økonomforfattere, der tror, at de er politiske historikere. Der er ingen grund til at tro, at økonomer er specielt gode til at skrive om ministre, der bestred poster, der måske nok så meget krævede andre typer viden og færdigheder. Da eksempelvis den tidligere økonomiprofessor Erling Olsen var justitsminister, blev han nok populær, men han måtte talrige gange offentligt erkende, at han havde kvajet sig, fordi han ikke havde juridisk indsigt. Og han lyttede ovenikøbet for lidt til sine embedsmænd. Mere givende er Ole Zacchis beskrivelse af Olsens tid som boligminister; her betød Olsens økonomfaglighed mere. Tilmed var Zacchi en periode departementschef for Olsen i Boligministeriet. Det giver nogle erindrede førstehåndsindtryk.

Dele af bogen savner dybdegående politiske analyser. Artiklen om Erik Scavenius er overfladisk, når det gælder at forklare, hvorfor han blev udenrigsminister i 1940, og forskellen på hans og andres fortolkning af forhandlingspolitikken er kun antydnet. Også Jens Thomsens

artikel om Poul Nyboe Andersen burde have været mere dybdegående i den politiske analyse af, hvorfor den dysfunktionelle VKR-regering ikke nåede sine økonomisk-politiske mål. Sådan kunne man blive ved også i forbindelse med andre ministre, f.eks. Henning Rasmussen. Problemet synes at være, at forfatterne ikke kender tilstrækkeligt til den politiske kontekst, som den portrætterede agerede i.

Man mærker en undertone af nostalgi i Niels Kærgårds artikel om Niels Neergaard, hvor han taler om økonomuddannede politikere, for hvem solid faglig fundering og holdbare resultater var vigtigere end politisk taktik og partihensyn. Det stiller Kærgaard over for „moderne cand. scient.pol.ers og spindoktorers betragtning af politik som et mere eller mindre idealløst spil om magten“.

Statskundskabsuddannelsen burde rigtignok være meget bedre, hvis man skal betragte den som en god embedsmandsuddannelse eller forberedelse til at blive politiker. Niels Neergaard var lige så rigtigt blandt de største hædersmænd, der har beklædt statsministerposten. Han kombinerede desuden fagøkonomisk viden med en stor historisk-politisk indsigt. Men han er ikke typisk for det store flertal af økonomuddannede ministre.

Det ville efter min opfattelse klæde økonomerne, om de øvede selvkritik, fordi deres uddannelse rummer for lidt offentlig ret og demokratiteori. I mine øjne er den meget ujævne bog en professions forsøg på selvforherligelse. Både de portrætterede og portrættørerne er meget forskellige, men de fleste forfattere er meget venlige og ikke specielt kritiske. Mange nøjes med forkortede referater af historikere som Tage Kaarsted. Det er bedre at læse Kaarsted direkte.

Det egentlige problem med bogen er, at hele konceptet er kunstigt. Den kunne være blevet bedre, om man havde koncentreret sig om bestemte ministerposter, f.eks. økonomiministre, og havde færre forfattere, der kunne anskue ministrene gennem ensartede briller. Det irriterer også, at bogen ikke har præcise referencer til kilderne. For den, der er interesseret i politisk historie, er der kun pletvist interessante momenter.

Tim Knudsen

| JESPER JØRGENSEN, MORTEN MØLLER OG NIELS ERIK ROSENFELDT:
Den røde underverden: Hemmelig kommunistisk virksomhed i Skandinavien mellem to verdenskrige, Gyldendal, København 2019, 370 s., 279,95 kr.

Hvis man tror, at kommunistfrygt hørte Den Kolde Krig til, tager man ganske fejl. Frygten for kommunismen som undergravende kraft i